

Philippe Van Parijs

"Vlaams Brussel gaat verdampen"

Brussel Deze Week, zaterdag 09 september 2006

© saskia vanderstichele

Brussel - Sinds de linkse filosoof en econoom Philippe Van Parijs na zijn academische omzwervingen van Oxford tot Firenze terug in Brussel is komen wonen, nu goed acht jaar geleden, bekijkt hij ons landje met ongemeen veel interesse. Met de Paviagroep, die een oplossing voorstelt voor Brussel-Halle-Vilvoorde, brengt hij ook een stem in het debat. En kijk: als Franstalige Brusselaar is hij helemaal niet zo geschokt door de uitspraken van CD&V'er Yves Leterme. Integendeel. "België is ook voor mij geen doel op zich. En de faciliteiten? Die mogen voor mij verdwijnen."

De Paviagroep, genoemd naar de straat in de noord-oostwijk waar Philippe Van Parijs woont, heeft maar één concreet voorstel: de afschaffing van de Senaat en de oprichting van een federale kieskring in België waar, naast de provinciale kieskringen, de grote politieke kanonnen tegenover elkaar zouden kunnen staan. Het is het boude antwoord van academici als Carl Devos, Kris Deschouwer, Rik Coolsaet en Pascal Delwit op het debacle rond Brussel-Halle-Vilvoorde. Alleen in BHV kunnen Vlamingen voor Franstaligen stemmen en vice versa. Waarom niet in het hele land? Dat haalt meteen de druk van de ketel en werkt een democratisch deficit weg omdat het beleid van de federale regering dan tenminste afgerekend kan worden door de hele Belgische bevolking.

Van Parijs: "Wat Yves Leterme gezegd heeft, heeft me niet gechoqueerd. Wat Guy Spitaels (PS-baas) twintig jaar geleden zei was veel erger. Hij voerde campagne met grote affiches met zijn portret en als enige slogan: 'Pourquoi croyez-vous qu'ils ne m'aiment pas.' De Franstaligen moesten dan onmiddellijk begrijpen dat 'ils' de Vlamingen waren en dat dat een goede reden was om voor hem te stemmen. Dat is natuurlijk de wereld op zijn kop. Dat heeft te maken met het huidig kiessysteem:

opkomen voor de eigen gemeenschap wordt electoraal beloond. Wij denken dat dat slecht is. We stellen een federale kieskring voor, niet om het land bijeen te houden maar om tot een betere democratie te komen. Het land blijft samen. Wat het land bijeenhoudt is Brussel.”

U bedoelt dat aangezien Brussel er is, het land bij elkaar zal blijven. Van Parijs: “Precies. Zoals siamese tweelingen die aan elkaar hangen. De chirurgie die men nodig heeft om ze te splitsen staat boven alle humane middelen.”

Yves Leterme stapt alleen in een federale regering als de Vlamingen er beter van worden. Komt u niet rijkelijk laat met uw betoog? Van Parijs: “Absoluut niet. In welke richting we ook willen evolueren – ook naar meer autonomie – er is een consensus nodig. Zolang die er niet is zullen beide partijen de onderhandelingstafel gefrustreerd verlaten. De enige manier om vooruit te gaan is een politieke dynamiek die wars is van het communautaire opbod. Nu is er overal wantrouwen en recriminaties omdat we die dynamiek niet hebben.”

Uw voorstel voor de oprichting van een federale kieskring mag dan al juridisch goed onderbouwd zijn, politiek is het geen haalbare kaart. Van Parijs: “Wij geloven dat ons voorstel politiek onhaalbaar is als het door een politieke partij wordt voorgesteld. Het maakt alleen kans als het wordt voorgesteld door mensen die er geen rechtstreeks belang bij hebben. Details zijn daarbij van groot belang. Hoeveel zetels reserveert men voor die federale kieskring, etc. We zijn daar volop mee bezig. Er is ook heel wat interesse in het buitenland. Er zijn vandaag geen pasklare antwoorden om een democratie te laten functioneren op een hoger niveau dan de natiestaat. Onze denkoefening kan dus ook nuttig zijn voor de verdere uitbouw van de Europese Unie.”

U gelooft niet dat er een moment komt dat Vlaanderen zegt: ‘het liedje is uit, we gaan alleen, zonder Brussel’. Van Parijs: “Als we het land willen splitsen moeten we de vraag van de grenzen stellen. Dat kan alleen via een referendum. Het gevolg zal zijn dat zowel Vlaanderen als Wallonië een heel stuk van haar grondgebied kwijt zal zijn, want een splitsing volgens de huidige taalgrenzen is niet realistisch. Het zal jaren duren voor die procedure tot een goed einde zal zijn gebracht. We kunnen dus nadenken over het einde van België, het is interessant om daarover te speculeren, maar ik geloof dat Brussel zo’n centrale functie bekleedt in dit land dat beide deelstaten niet zonder kunnen. Ik geloof ook dat Vlamingen en Walen verstandig genoeg zijn om dat in te zien.”

“Dat wil niet zeggen dat we niet verder kunnen sleutelen aan de staatsstructuur. In de compromissen die in het verleden nodig zijn gebleken om een multinationale staat te doen functioneren zijn er al interessante geweest: de dubbele meerderheid in het federaal parlement, het territorialiteitsprincipe. Een aantal compromissen zijn niet goed. Eén ervan is de faciliteiten. Het is een slecht onderdeel van de staatshervorming. Faciliteiten moeten uitdovend zijn en Vlaanderen heeft het recht om in het grensgebied Franstaligen te verplichten om Nederlands te leren. Franstaligen beseffen nog niet genoeg dat die eis legitiem is. Wie in Quebec is geweest, heeft daar wellicht meer begrip voor. Maar dat besef komt er hoe dan ook aan Franstalige kant.

Door de bedreiging van het Engels. Er was in Waterloo een Amerikaanse familie die een huis had gehuurd van Franstaligen. Na drie jaar zei de Amerikaan: "Ik woon hier nu drie jaar en de verhuurder heeft nog altijd geen Engels geleerd!" Een Franstalige is geschokt als die dat hoort, maar is dat zo verschillend van wat Vlamingen meemaken in de rand?"

En wat houdt die redenering in voor Brussel? Van Parijs: "De tweetaligheid verloopt vrij goed maar het is natuurlijk een vermoordproces voor de zwakkere taal. Er is de wet van Jean Laponce, een Franse prof die doceert in Canada. Hij zegt: hoe liever de mensen voor elkaar zijn, hoe wreder de talen tegenover elkaar staan. Er is telkens de triomf van de dominante taal. In Brussel is dat het Frans waarbij het Nederlands geleidelijk aan zal verdwijnen. Het verfransingsproces in Brussel is vertraagd maar is nog altijd bezig. In de internationale omgeving verdwijnt het Frans dan weer naar de achtergrond ten voordele van het Engels."

U heeft heel wat kennissen in de Europese gemeenschap in Brussel. Geloof u in een model van Washington DC, waar Yves Leterme ook over nadenkt? Van Parijs: "Het is verwarrend om naar Washington DC te verwijzen. Het zou betekenen dat de Brusselaars geen recht meer zouden hebben om vertegenwoordigers te kiezen in het Belgisch of Europees parlement."

Maar kan Brussel een soort Europese stadsstaat worden? Van Parijs: "Alleen als de Brusselaars de rechten hebben over hun eigen territorium. En dan heb ik het over alle Brusselaars, ook over zij die niet de Belgische nationaliteit hebben. Daarnaast zal de Europese Unie meer macht moeten uitoefenen in Brussel. Vandaag geeft de Europese Unie geen frank aan Brussel. Dat is niet logisch. Er is in de wereld geen enkele federale staat die niets investeert in zijn eigen hoofdstad. Die situatie is niet langer houdbaar."

"En toch geloof ik niet dat Brussel een onafhankelijk Europees territorium kan worden met burgers zonder nationaliteit – of met een Europese nationaliteit, omdat de andere twee deelstaten van dit land daar alleen maar nadeel van zullen ondervinden. Het is veel eenvoudiger om de huidige staat te behouden en te verfijnen."

En dan zegt u: meer gewest, minder gemeenschap. Van Parijs: "De gemeenschappen zullen verdwijnen. Het was een niet onintelligente overgangsfase in de vorming van een multinationale staat. De Belgique de papa, de unitaire staat, is vandaag een Belgique de bon-papa geworden. Het is een tribaal België waar men bijvoorbeeld denkt dat Brussel bestaat uit twee gemeenschappen. Dat is absurd en het wordt steeds surrealistischer. De toekomst van ons land is er een van drie gewesten die steeds meer van elkaar verschillen."

Brussel, met zijn twintig procent werklozen, overleeft alleen maar dankzij de solidariteit uit Vlaanderen. Van Parijs: "Brussel is het enige gewest met een overschot aan banen. Vlaanderen en Wallonië hebben te weinig banen. Het zou beter zijn om die werkgelegenheidspolen te verschuiven naar de rand en in Brussel te vervangen door kwaliteitsvolle huisvesting, gecombineerd met een goede mobiliteit

en een voorstadsnet dat in twee richtingen werkt en waarbij wie graag in Brussel woont, toch makkelijk in de rand kan gaan werken.”

“Wat wél een uitdaging is, is de fiscale en sociale competitie. Fiscale autonomie zou een catastrofe betekenen, voor de armere deelstaten, maar ook voor Vlaanderen. Drie fiscaal autonome staten die zo dicht op elkaar leven is vanuit economisch oogpunt gezien ook totaal zinloos. Daarom dat het grootste deel van de sociale zekerheid op het federale niveau moet blijven.”

Hoe krijgt u België uitgelegd aan uw buitenlandse vrienden? Van Parijs: “België kampt met een heel slecht imago. Ik ken de uitgever van de The Time Almanac waarin een nieuw hoofdstukje over België staat. In de oorspronkelijke tekst stond België voor corruptie, pedofilie en de ruzie tussen de gemeenschappen. En al die ingrediënten werden door elkaar gehutseld in een korte ongenuanceerde tekst die ik gelukkig wat heb kunnen bijschaven. The Wallstreet Journal kopte onlangs: ‘The many faces of Belgian fascism’. Het ging daarbij niet over het Vlaams Belang (VB), maar over de Belgische bureaucratie en de Parti Socialiste. Blijkbaar heeft die journalist zich laten inspireren door Paul Beliën (de man van VB-parlementslid Alexandra Colen). Dergelijke artikels tasten natuurlijk de geloofwaardigheid van ons land ernstig aan.”

Dus u begint er niet aan als u België moet uitleggen? Van Parijs: “Juist wel. Omdat ons Belgisch probleem geen provinciaal probleem is van een paar tribale groepen. Het is een universeel probleem. Er zijn twee oorzaken: taaldiversiteit die territoriaal gestructureerd is en formele democratie. Eigenlijk is taaldiversiteit geen probleem, zo schreef John Stuart Mill al in 1861, zolang je een despotisch regime hebt. Het oude Joegoslavië en de Sovjet-Unie zijn daar een perfect voorbeeld van. Zodra het volk mag spreken, ontstaat er een probleem omdat er geen gemeenschappelijke taal is. België heeft heel lang kunnen functioneren omdat de Vlaamse elite Frans sprak. En vandaag nog. Op de honderd Belgen die zich tweetalig noemen zijn er tachtig Vlaming.”

“België is zich geleidelijk aan het omvormen tot een federale staat en we staan nog maar aan het begin. Le fédéralisme Belge ne fait que commencer. Aan de andere kant is het natuurlijk prachtig hoe we met elkaar blijven praten en zoveel solidariteit betonen. Dat is niet gemakkelijk in zo’n dicht bevolkt land als België. Er zijn zoveel volkeren in de wereld die elkaar voor minder uitmoorden.”

“Weet u, ik sla tegenwoordig alle voorstellen van buitenlandse universiteiten af. Ik wil in Brussel blijven omdat wat er hier aan het gebeuren is zo ongemeen boeiend is.”

Uw aandacht lijkt verschoven van economie naar de politieke wetenschappen. Van Parijs: “Over het basisinkomen heb ik, op academisch vlak, gezegd wat ik te zeggen heb maar ik blijf natuurlijk actief in de beweging. Ik vind het daarnaast intellectueel stimulerend om nieuwe problemen aan te snijden. Maar de grond blijft dezelfde: die van de sociale rechtvaardigheid. En die speelt zich ook hier in mijn straat af, door mijn activiteiten in het buurtcomité of binnen de Europese gemeenschap in Brussel waar ik hard heb gestreden om de vierde Europese school op een andere plek in de stad onder te brengen (in Laken) om te vermijden dat er een Europees getto zou ontstaan.

We zijn daar in geslaagd maar het was met bloed zweet en tranen omdat de verschillende partners uitgingen van verkeerde veronderstellingen. Het was helemaal niet zo dat de Europeanen geen school wensten over het kanaal.”

Wie is uw grote voorbeeld als u het heeft over sociale rechtvaardigheid? Van

Parijs: “Mijn mentor is John Rawls (auteur van het standaardwerk A Theory of Justice, SVG). Hij staat aan de wieg van de moderne politieke filosofie. Ik heb hem aan Franstalige kant geïntroduceerd. Hij was een erg bescheiden man. Ik heb hem een paar keer ontmoet in Parijs, onder meer tijdens een congres in 1987. We waren de enigen die vroeg opstonden en dat waren momenten waarop ik met hem van gedachten kon wisselen. Op een punt verschil ik van mening. Zijn laatste boekje ging over mondiale rechtvaardigheid. Je kan er zijn standpunt zo interpreteren dat het de splitsing van de Belgische solidariteit rechtvaardigt. Ik heb met hem hierover gecorrespondeerd voor zijn dood. Hij vond in die brieven, waarvan ik de toestemming heb gekregen om ze te publiceren, ook dat Europa onder geen beding mocht evolueren naar een samenleving die op Amerikaans kapitalistische leest is geschoeid.”

Men zou kunnen denken dat u een unitarist bent... Van Parijs: “Ik ben een globalist, maar tegelijkertijd voor een maximale decentralisatie. Er zijn problemen die alleen op wereldniveau aangepakt kunnen worden, andere beter op het niveau van een wijk, nog andere best op een federaal niveau.”

Het is dus niet de emotionele band met België die uw discours kleurt? Van Parijs:

“Neen. Voor mij is België geen doel op zich. Het is wel cruciaal voor een goed functionerende overheid om op een vorm van patriottisme te kunnen rekenen, van gemeentelijk tot nationaal niveau. Als een ambtenaar de heraanleg van een weg voorbereidt, is het belangrijk dat hij daar zelf ook trots op kan zijn, dat er een zekere betrokkenheid is. Die identiteiten kunnen genesteld zijn: van wijkbewoner tot Europeaan of wereldburger. Een goed gemeenschapsgevoel draagt bij tot een betere samenleving.”